

Asia: VN/2801/2026

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi jätelain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Laki jätelain muuttamisesta & säännöskohtaiset perustelut

15 §. Jätteiden lajittelu- ja erilliskeräysvelvollisuus

Pykälän 1. momentin muutokset ovat lähinnä informatiivisia, ”velvollisuus noudattaa lakia”, mutta sellaisenaan hyviä, tarjoten valvoville viranomaisille ja muille toimijoille laajemman työkalupakin ja hyväksyttävyyden reagoida erilliskeräysvaatimusten vastaiseen lajitteluun.

Pykälän uuden 4. momentin mukaan kaikki erilliskerätty jäte tulisi toimittaa mahdollisimman korkealaatuiseen uudelleenkäyttöön tai kierrätykseen. Pykälä on lähinnä ohjeellinen. Sen toteuttamiseen liittyy myös tiettyjä haasteita. Ilman määritelmää kierrätyksen laadusta pykälän toteuttaminen ja valvonta käytännössä on haastavaa. Toinen kysymys liittyy siihen, miten pykälän henkeä tulisi arvioida kustannusten, resurssitehokkuuden, ja ympäristö- ja ilmastokuormituksen näkökulmasta. Kierrätystä ei voida tehdä, jollei kierrätetylle materiaalille ole markkinaehtoista kysyntää. Perusteluiden mukaan pykälän tarkoituksena on ”kierrätysmateriaalien markkinoiden kehityksen tukeminen”. Markkinaa tuetaan parhaiten luomalla kysyntää.

Lisäksi on huomioitava, että säännös on osaltaan ristiriidassa Suomea sitovien kierrätystavoitteiden kanssa. Kierrätystavoitteiden toteutumisen laskennassa ei arvioida kierrätyksen laatua, teknistaloudellista resurssitehokkuutta eikä kierrätyksestä aiheutunutta ympäristö- ja ilmastokuormitusta, ainoastaan kierrätykseen päätyneen materiaalin määrää massana. Tällöin myös Suomen intressi EU:n jäsenmaana on saada kierrätykseen mahdollisimman korkea määrä materiaalia sen laadusta riippumatta, jotta se voisi saavuttaa kierrätystavoitteet. Osaltaan kyse onkin siis EU:n sääntelylle päällekkäisestä kansallisesta sääntelystä. Voi olla syytä pohtia, olisiko tämänkaltaisen säädöksen säätäminen järkevintä toteuttaa EU-tasoisesti, sitoen kaikkia jäsenmaita.

15 c §. Kielto kerätä kierrätyskelpoista tai uudelleenkäytön valmisteluun soveltuvaa jätettä energiajätteenä

Pykälä on lähtökohtaisesti kannatettava. Vähentämällä kierrätykseen kelpaavan materiaalin keräystä ja käsittelyä energijätteenä Suomen kierrätysastetta voitaneen nostaa merkittävästi. Pykälän lopullinen vaikutus ja merkitys määrittynee paljolti sitä kautta, millaiseksi jätteen kierrätyskelpoisuuden tulkinta muodostuu käytännössä. Kaikessa toiminnassa tulee lähtökohtana olla jätelain etusijajärjestys ja tämän toteuttaminen asianmukaisella syntypaikkalajittelulla ja erilliskeräyksellä kierrätyksen aikaansaamiseksi. Kierrätyskelpoisia pakkaus- ja muita jätteitä ei voi jättää erilliskeräämättä ja kerätä ne sen sijaan energijätteenä, vaikka tämä nostaisi jätehuollon kustannuksia.

Energijätteen määritelmä voi mahdollisesti jäädä tulkinnanvaraiseksi. Ehdotuksessa energijäte määritellään yhdyskunta- ja rakennusjätteenä, joka kerätään energijätteenä, mutta joka ei ole sekajätettä.

21 a §. Kiinteistön haltijan tiedonjakovelvollisuus

Ehdotus lisännee jäte- ja lajitteluneuvonnan saatavuutta jätteentuottajille kustannustehokkaasti, huomioiden kuitenkin seuraavan pykälän yhteydessä esiin nostamamme asiat.

21 b §. Jätehuoltopalveluiden laatuvaatimukset ja palveluita tarjoavan neuvontavelvollisuus

Ehdotus on sellaisenaan lähinnä informatiivinen, ”velvoite noudattaa lakia”, mutta kannatettava. Joskin on todettava, että hallinto-, palvelu- ja elinkeinotoiminnan kiinteistöjen omistajilla on ja tulisi myös olla velvoite tuntea laki ignorantia juris non excusat -periaatteen mukaisesti. Toivottavaa olisikin, ettei myöskään palvelun ostajan velvollisuus varmistua siitä, että tämän ostamat palvelut ovat lain mukaisia, ei hämärtyisi.

KIVO toteaa, että ehdotetun pykälän lisäksi tilanteen kehittämiseksi tarvittaisiin kirkastetut roolit koko arvoketjun mittaiseen valistukseen, neuvontaan ja ohjaukseen. Esimerkiksi totuttuihin käyttäytymistapoihin kouluruokalassa on vaikea vaikuttaa, jollei keittiö- tai linjastosuunnittelun ammattilainen tarjoa ratkaisua, joka edistäisi lajittelua antamalla sille helposti käytettävää tilaa.

Kukin vastuutaho tuotteiden elinkaaren aikana voi neuvonnalla vaikuttaa vain oman toimintansa aikaisiin vaikutuksiin esimerkiksi syntyvän biojätteen määrässä, sen lajittelussa, sen pakkaamisessa, käsittelyssä ja hyödyntämisessä. Siksi samansisältöistä ja järjestelmää tukevaa neuvontaa sekä neuvontavelvollisuutta tulisi tulevaisuudessa vaatia kaikilta. Esimerkiksi asunto-osaakeyhtiöiden, isännöitsijän ja huoltoyhtiön velvoittaminen on hyvä ehdotus, mutta konditionaalimuotoilu ei tule sellaisenaan seuraamaan todellisena vaikuttavana toimintana.

”Ajantasainen tieto” lajittelusta on sellaisenaan hieman epäselvä käsite säädöstä kentällä toteuttavan toimijan näkökulmasta. Jos ajantasainen tieto tarkoittaa myös yksiselitteistä tuoreinta tietoa, on samalla kiellettävä epämääräisen ja -täsmällisen tiedon levittäminen. Kunnan neuvonta- ja tiedotustehtävän lisäämiseksi ja kehittämiseksi säädetyt pykälät eivät toimi, jos samaan aikaan mm.

ravintoloissa, oppikirjoissa ja kansalaisjärjestöissä jaetaan harhaanjohtavaa tai jopa väärää ohjeistusta ja tietoa lajittelusta. On tutkittu, että epäselvä, alati muuttuva ja ristiriitainen tieto murentaa lajitteluaktiivisuutta.

22 §. Valtion viranomaiset

-

57 §. Tuotteen jakelijan tiedottamisvelvollisuus

-

93 §. Jäteneuvonta ja -tiedotus

Pykälä on sellaisenaan kannatettava. Jäteneuvonta ja -tiedotus olisi hyvä kytkeä laajemmin kansalaistaitoihin ja osaksi kestävästä kehitystä. Jäteneuvonnan ja tiedotuksen kehittäminen ja sitä kautta erilliskeräyksen tehokkuuden kasvattaminen lienee yksi kustannustehokkaimmista keinoista lisätä kierrätystä.

Toisaalta tulisi pohtia, tulisiko kriittiseen infrastruktuuriin läheisesti kytkeytyvän jäteneuvonnan painopisteitä ja tavoitteita päivittää muuttuneessa turvallisuustilanteessa. Jatkossa jäteneuvonnalta ja -tiedotukselta tullaan vaatimaan ketteryttä sopeutua muuttuviin tilanteisiin.

Kierrätysasteen nostamisen näkökulmasta erityisesti biojätteeseen keskittyminen lienee tehokasta, koska se on painavaa jätettä ja siten merkittävässä roolissa kierrätysasteen laskennassa. On kuitenkin myös huomioitava, että mitkään tehostamistoimet biojätteen elinkaaren aikaisemmissa vaiheissa eivät kanna hedelmää, jollei kierrätyksen lopputuotteiden markkina toimi. Sääntelyllä onkin huolehdittava siitä, että biojätteen käsittelyssä syntyvästä mädätteestä valmistettu (kierrätys)lannoitevalmiste tai (kierrätys)multatuote on varmasti turvallisesti käytettävissä käyttökohteissaan, myös alkutuotannossa tai kotiviljelyssä. Tämä tieto toimii motivaattorina myös biojätteen lajittelijalle.

Pykälän 3. momentin osalta KIVO katsoo, että mikäli lainsäätäjät katsoo tarpeelliseksi säätää kunnan lakisäätöisestä neuvonnasta ja tiedottamisesta sekä sen ”riittävästä rahoituksesta” valtioneuvoston asetuksella, sen säätäminen on välttämätöntä tehdä yhteistyössä kuntien jätelaitosten ja viranomaisten kanssa. Lisäksi KIVO toteaa, että asetustasoisella sääntelyllä ei välttämättä ole mahdollista säätää kuntien lakisäätöiseen tehtävään käytettävästä rahoituksesta. Kunnilla on laaja hallintoa ja taloutta koskeva päätäntävalta niille säädetyissä lakisäätöisissä tehtävissä.

Lisäksi viestinnän ja neuvonnan tehokkuutta ei voida yksiselitteisesti mitata siihen käytettävällä rahoituksella, ja rahoituksen määrään keskittyminen liiallisesti voi johtaa tilanteeseen, jossa ”saadaan sitä mitä mitataan”. Vaatimus kunnalle riittävän rahoituksen osoittamisesta ei näin välttämättä ole lainkaan tarpeen. Jo nyt on hyviä esimerkkejä tehokkaasta, mutta edullisesti

tuotetusta neuvonnasta. Suurellakaan budjetilla ei tuoteta vaikuttavaa neuvontaa, jos muualta tulevat viestit muokkaavat lajittelijan tietoa ja asennetta väärään suuntaan.

Kunnalle annetut jäteneuvonnan ja -tiedottamisen tehtävät ovat laajat. Pykälän painoa lisäisi se, että kunnan olisi tuotettava jäteneuvontaa myös tuottajavastuun alaisista jätteistä sekä saatava siihen rahoitus ja ohjeet tuottajayhteisöiltä.

100 §. Ilmoitus keräystoiminnasta jätehuoltorekisteriin

-

121 §. Velvollisuus laatia siirtoasiakirja

-

122 §. Tiedonsaantioikeus

-

124 §. Tarkastukset ja valvontasuunnitelmat

Pykälässä ehdotetaan uutta valvontavelvollisuutta kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. On todettava, että jo tälläkin hetkellä monilla alueilla kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen resurssit ovat riittämättömät sen valvontavastuun riittävään toteuttamiseen. Lisäksi kuntien valtionosuuksia ollaan leikkaamassa. Mikäli kuntien ja niiden viranomaisten lakisääteisiä vastuita laajennetaan, on välttämätöntä pohtia samalla sitä, miten niille turvataan riittävät resurssit tehtäviensä toteuttamiseksi.

Voimaantulosäännös

-

Laki harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta & säännöskohtaiset perustelut

6 §. Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

-

Muuta huomioitavaa

Mahdolliset muut huomiot hallituksen esitysluonnokseen

KIVO toteaa, että kierrätysasteen nostamiseen tähtäävässä esityksessä olisi tullut puuttua EU:n tasolla täysin poikkeukselliseen ja kierrätysasteeseen negatiivisesti vaikuttavaan kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen järjestelmään, jonka poistaminen olisi selkeästi kustannustehokkain tapa nostaa kierrätysastetta. Se sekä tuottaisi säästöjä ja arvoketjun kokonaishallinnan kautta nostaisi kierrätysastetta samanaikaisesti. Ilman kunnan järjestämää sekajätteen kuljetusta alueilla ei myöskään voida tehokkaasti toteuttaa lajitteluun rohkaisevaa ja siitä palkitsevaa jätetaksoa.

Penttilä Matias
Suomen Kiertovoima ry